

BANJOLUČKO-POTKOZARSKI KATOLICI U ŽUPNIM MATICAMA 18. STOLJEĆA

Anto IVIĆ, *Katoličko stanovništvo župa Banja Luka i Ivanjska do 1818. godine*. Banja Luka: Europska akademija Banjolučke biskupije - Sarajevo: HKD Napredak, 2016., 475 str.; Anto IVIĆ (prir. i obradio), *Matične knjige župe Banja Luka 1753.-1814.* Banja Luka: Europska akademija Banjolučke biskupije, 2017., 433 str.; Anto IVIĆ (prir. i obradio), *Matične knjige župe Ivanjska 1729.-1779.* Banja Luka: Europska akademija Banjolučke biskupije - Sarajevo: Svjetlo riječi, 2017., 420 str.

Krajem prošle i početkom ove godine pojavile su se tri značajne knjige na preko 1300 stranica, po kojima se dogodio značajan pomak u istraživanju prošlosti katolika šireg banjolučkog područja. Naime, neumorni zaljubljenik u naše starine mr. Anto Ivić priredio je i objavio najstarije župne matice dviju susjednih župa iz druge polovice 18. stoljeća: Banje Luke i Ivanjske. A u to vrijeme te su dvije župe obuhvaćale ogromno područje od desetak km južno od Banje Luke na jugu preko Banje Luke, Ivanjske i cijeloga Lijeveča polja, sve do Bosanske Gradiške i Save na sjeveru, a to je područje na kojem je kasnije nastalo čak 13 novih župa.

Obje spomenute župe dobile su sada svoju posebnu knjigu, a priređivač je kao izvrstan povijesni uvod lani objavio knjigu s naslovom *Katoličko stanovništvo župa Banja Luka i Ivanjska do 1818. godine*, što s ove dvije knjige župnih matice sačinjava sjajnu trilogiju banjolučko-potkozarskih Hrvata katolika (jer u to vrijeme tu nije bilo katolika drugih narodnosti). Tim opsežnim troknjižjem dobili su katolici ovih krajeva monumentalno djelo i neiscrpan rudnik podataka o svojim korijenima koji će biti nezaobilazni u svim daljnjim istraživanjima. Ovdje ih kratko predstavljamo.

Ivićevo autorsko djelo *Katoličko stanovništvo župa Banja Luka i Ivanjska do 1818. godine* podijeljeno je u tri veća dijela: „Povijesni kontekst“, „Matične knjige župa Ivanjska i Banja Luka“ i „Dodaci“. U prvom dijelu autor obrađuje povijest ovih krajeva, osmanska osvajanja, etničke, konfesionalne i demografske promjene, migracije, podrijetlo obitelji i prezimena, vjerske i crkvene prilike, ratove i svakodnevni život, što daje okvir i izvrsno uvodi u razumijevanje i korištenje drugih dviju knjiga. U drugom se dijelu osvrće na najstarije sačuvane matice župa Ivanjska i Banja Luka, na njihovo vođenje i na katolička prezimena koja se tamo susreću. Treći dio naslovljen „Dodaci“ vrlo je raznorodan i bogat: tu su popisi katoličkih i pravo-

slavnih naseljenika uz Savu 1725. godine, zatim katoličkih obitelji i krizmanika navedenih dviju župa 1742. (i 1768.), popis umrlih od kuge, popis svećenika na službi u tim župama i niz drugih zanimljivih i korisnih priloga. Knjigu zaključuje iscrpan popis izvora i literature, a uobičajena kazala na kraju dodatna su vrijednost te knjige.

Matice župa Banja Luka i Ivanjska pisane su najvećim dijelom latinskim jezikom, a manjim hrvatskom ćirilicom ili bosanicom na lijepoj hrvatskoj ikavici. Knjige župnih matica obiju župa rađene su po istom uzorku, uz neke inačice. U maticama banjolučke župe najprije je Predgovor autora ovoga prikaza te Uvod i napomene priređivača naslovljene „Obilježja pisma i jezika“, zatim glavni dio: same matice i na koncu Kazala zemljopisnih pojmova i prezimena koja bitno olakšavaju korištenje knjige. Vrlo je dobro što je prezimena označio rednim (identifikacijskim) brojem upisa u matice, a ne stranicama jer ih na jednoj stranici ima više desetaka pa je lakše snaći se.

Matične knjige župe BANJA LUKA 1753.-1814. na 433 stranice velikog formata obuhvaća po jednu najstariju knjigu Matica krštenih (MK), vjenčanih (MVj) i umrlih (MU) banjolučke župe. Svakom upisu priređivač daje vlastiti broj koji se provlači kroz cijelu knjigu. No, ne obuhvaćaju

sve knjige posve jednako razdoblje: najduže razdoblje obuhvaća MK – 61 godinu, MVj – 30,5 god. a MU – 39 god. MK obuhvaća u Ivićevoj knjizi br. 1-3068 (što znači 3068 krštenih) u razdoblju od 17. 8. 1753. do 28. 8. 1814. (u ovom izdanju str. 21-249); MVj br. 3069-3412 (tj. 343 vjenčanja) u razdoblju od 25. 4. 1762. do 20. 11. 1792. (str. 253-303); MU, br. 3413-4656 (tj. 1243 pokopa) u razdoblju od 6. 12. 1753. do 31. 1. 1793. (str. 307-378).

Matične knjige župe IVANJSKA 1729.-1779., za razliku od banjolučke, ne donose MVj, ali zato sadržavaju po tri knjige MK i MU na ukupno 420 stranica. Ova knjiga nema Predgovora, a sve ostalo je kao kod banjolučke. Značajna razlika je i u tome što ivaštanske MK počinju 24 godine prije nego banjolučke, ali prije i prestaju, te ima u njima i praznina od ukupno 12 godina između pojedinih matica, a obuhvaćaju i kraće razdoblje, od 1729. do 1779. godine (s prazninama samo 38 godina). Što se tiče MU, one počinju kasnije od banjolučkih, tj. 1760., i prestaju prije, 1779., što znači da obuhvaćaju samo razdoblje od 19 godina. Po broju upisanih vidi se da je ivaštanska župa bila jača od banjolučke. Evo pregleda ivaštanskih matica uvrštenih u ovo izdanje:

MK 1729.-1751., br. 1-1487, od 11. 7. 1729. do 28. 10. 1751. (str. 17-116);

MK 1762.-1765., br. 1488-1801, od 9. 7. 1762. do 25. 1. 1766. (str. 119-136);

MK 1767.-1779., br. 1802.-4135, od 3. 2. 1767. do 18. 7. 1779. (str. 139-262).

To znači da je u tih 38 godina u ivaštanskoj župi kršteno 4135 djece.

MU 1760.-1761., br. 4136-4191, tj. od 24. 10. 1760. do 28. 9. 1761. (str. 265-268);

MU 1761.-1765., br. 4192-4574, tj. od 25. 10. 1761. do 30. 5. 1765. (str. 271-289);

MU 1765.-1779., br. 4575-5974, tj. od 19. 8. 1765. do 3. 4. 1779. (str. 293-359).

To znači da je u tih 19 godina umrlo 1839 vjernika te župe.

A što sve sadržavaju ove knjige, doista nema potrebe ni smisla prepričavati. Samo valja upozoriti na ogromno bogatstvo obiteljskih prezimena, imena, starih – već zaboravljenih – toponima, podataka o krštenjima, vjenčanjima, sprovodima, uzrocima smrti (posebno su uočljive epidemije kuge) i brojnih drugih podataka. Istraživači obiteljskih korijena, a takvih je u novije vrijeme sve više, doći će tu na svoje; saznat će kada se njihovo prezime u pisanim spomenicima najprije spominje, eventualno odakle potječe i sl. No, da to nisu samo suhoparni podaci nego se tu nađe i pravih jezičnih poslastica, neka ilustrira po jedan primjer iz svake od tri banjolučke matice, a koji pokazuju kako se to nekoć

upisivalo bosanicom na prelijepoj hrvatskoj ikavici:

Iz MK 1754. god.: „*Ja fra Luka Lašvanin karsti Klaru kćer Antuna Ćosića iz Pričana i njegove zakonite Ivane iz istoga mista. Kuma bi Lucia Jakića iz Pričana.*“

Kod vjenčanih: „*Ja fra Antun Lepan ... „združi u sveti sakrament od ženidbe Jakova, sina ... s Jelom, ćerju ... Svidoci ...*“ (formula je opsežnija)

Kod umrlih: „*Pojde s ovoga svita na bolji*“ (...) „*narešena svetim sakramentim*“, „*imajući vrime na svoga života godina 40*“, „*pokopana je u zajedničkom groblju Lauš, blizu Banje Luke*“. Jedan župnik naziva MU „*tefter od martvi*“.

Da je u ovaj rad naš priređivač uložio brdo energije, more strpljivosti i ocean ustrajnosti, lako će uvidjeti svatko tko knjige uzme u ruku. Zato zaslužuje sve pohvale. Našu katoličku i znanstvenu javnost, povjesničare i etnografe, a posebno Banjolučku biskupiju i Hrvate banjolučko-potkozarskog kraja, ovim je vrijednim djelom veoma zadužio. Knjige, objavljene u nizu znakovita imena „Korijeni“, bit će posebno dragocjene svima koji danas žive na tom području i zanimaju se za svoje korijene i svoju prošlost, ali i svima koji su u tim župama kršteni i/ili/ živjeli, kao i njihovim potomcima koji danas žive raštrkani diljem svijeta.

Anto Orlovac